

کتابخانه‌ی اگزوتیکس • راهنمای نگهداری • پرندگان

راهنمای نگهداری طوطی کوآکر

مانک پاراکیت (Monk / Quaker Parakeet) — یک طوطی کوچک، پرحرف و بسیار اجتماعی که تنها طوطی لانه‌ساز از شاخه است.

دکتر مهدیار رمزگویان، دامپزشک حیوانات اگزوتیک

Photo: Thomas Quine, "Myiopsitta monachus - Barcelona, Spain", CC BY 2.0, via Wikimedia Commons

۱ کارت اطلاعات سریع

نام فارسی / رایج	طوطی کوآکر، مانک پاراکیت، طوطی راهب
نام علمی	*Myiopsitta monachus*
طول عمر	معمولاً ۲۰ تا ۳۰ سال با نگهداری خوب (یک تعهد چنددهه‌ای)
اندازه و وزن بالغ	حدود ۲۸ تا ۳۰ سانتی‌متر از سر تا نوک دم؛ وزن معمول حدود ۹۰ تا ۱۳۰ گرم (بسته به جثه‌ی فردی متفاوت است)
سطح دشواری	متوسط؛ تغذیه ساده است، اما نیاز ذهنی، اجتماعی و آموزشی بالایی دارد
رژیم	پلت باکیفیت (پایه) + سبزیجات تازه + مقدار کم میوه و دانه به‌عنوان تشویقی
دما، نور و خواب	دمای معمول خانه، دور از کوران و تغییر ناگهانی دما؛ ۱۰ تا ۱۲ ساعت خواب تاریک و آرام؛ نور روز طبیعی (از پشت شیشه UVB رد نمی‌شود)
اجتماعی/تنها	به‌شدت اجتماعی و کلونی‌زی؛ تنها هم نگهداری می‌شود به شرط تعامل روزانه‌ی زیاد
صدا و حرف‌زدن	از بهترین طوطی‌های کوچک در یادگیری کلمه و جمله؛ صدای جیغ صبح و غروب طبیعی است
تعیین جنسیت	نر و ماده ظاهر یکسان دارند؛ تنها راه مطمئن آزمایش DNA (پر یا خون) است

۲ کوآکر مناسب چه کسی است؟

کوآکر در طبیعت (آمریکای جنوبی) در کلونی‌های پرجمعیت زندگی می‌کند و لانه‌های بزرگ و گروهی از شاخه می‌سازد. این پیشینه دو پیام دارد: اول اینکه به‌شدت به «گروه» خودش (یعنی شما) وابسته می‌شود، و دوم اینکه غریزه‌ی ساختن، جویدن و دفاع از قلمرو در او قوی است.

انتخاب خوبی است اگر...

- هر روز دست‌کم ۱ تا ۲ ساعت وقت تعامل، بازی و آموزش دارید.
- پرنده‌ای باهوش و پرحرف می‌خواهید و از آموزش لذت می‌برید.
- برای ۲۰ سال و بیشتر برنامه دارید (جابه‌جایی، سفر، تغییر خانواده).
- همسایه‌ها و اهل خانه با مقداری سروصدای روزانه کنار می‌آیند.

بهتر است صبر کنید اگر...

- بیشتر روز خانه نیستید و پرنده ساعت‌ها تنها می‌ماند.
- پرنده‌ای «تزئینی» و کم‌توقع می‌خواهید.
- بچه‌ی خردسال دارید که نمی‌تواند حدومرز پرنده را رعایت کند (کوآکر ممکن است از قفسش دفاع کند و گاز بگیرد).
- هزینه‌ی پلت، اسباب‌بازی دورریختنی و ویزیت دامپزشک برایتان سنگین است.

نکته‌ی قانونی و اخلاقی

کوآکر در بسیاری از نقاط جهان پس از فرار یا رهاسازی، کلونی‌های وحشی ساخته و در برخی کشورها و ایالت‌ها به‌عنوان **گونه‌ی مهاجم** خرید و نگهداری‌اش محدود یا ممنوع است. پرنده‌ی **پرورشی و دست‌آموز** از پرورش‌دهنده‌ی معتبر بخرید، از قوانین محلی مطمئن شوید و هرگز پرنده را در طبیعت رها نکنید؛ رهاسازی هم برای پرنده (که مهارت بقا ندارد) و هم برای پرندگان بومی و کشاورزی خطرناک است. اگر دیگر نمی‌توانید نگهش دارید، برایش سرپرست مسئول پیدا کنید.

۳ قفس، محل نگهداری و تجهیزات

اندازه و ساختار قفس

- **حداقل منطقی:** حدود ۶۰ سانتی‌متر عرض × ۵۰ عمق × ۷۰ ارتفاع؛ بزرگ‌تر همیشه بهتر است. پرنده باید بتواند داخل قفس کامل بال بزند و بین شاخه‌ها جابه‌جا شود. **چرا؟** قفس کوچک یعنی تحرک کم، چاقی و کسالت.
- **فاصله‌ی میله‌ها:** حدود ۱٫۵ تا ۲ سانتی‌متر؛ فاصله‌ی بیشتر خطر گیرکردن سر را دارد.
- **جنس:** فولاد ضدزنگ یا پوشش پودری سالم و استاندارد. قفس‌های گالوانیزه، رنگ پوسته‌شده و لحیم‌های قدیمی ممکن است روی یا سرب داشته باشند و کوآکرِ جونده به‌سرعت مسموم شود.
- **قفل در:** کوآکرها استاد بازکردن درِ قفس‌اند؛ از گیره یا قفل کوچک استفاده کنید.

داخل قفس

- **نشیمن:** ۳ تا ۴ شاخه‌ی طبیعی ایمن با قطرهای مختلف (حدود ۱٫۵ تا ۲٫۵ سانتی‌متر). شاخه‌ی هم‌قطر و صاف باعث فشار یکنواخت روی کف پا و زمینه‌ساز زخم کف پا می‌شود. نشیمن سمباده‌ای توصیه نمی‌شود.
- **ظرف‌ها:** ظرف جدا برای آب، پلت و غذای تازه؛ ظرف‌ها را بالای شاخه نگذارید تا با فضله آلوده نشوند.
- **اسباب‌بازی:** چوب نرم جویدنی، کاغذ و مقوای بدون رنگ، اسباب‌بازی غذایابی (foraging) و پازل. هر هفته بخشی را عوض کنید.
- **کف قفس:** کاغذ ساده یا روزنامه بدون رنگ زیاد؛ ظاهر و حجم فضله را می‌شود هر روز بررسی کرد. بسترهای ذرت‌کوب و پوست گردو کپک می‌زنند و توصیه نمی‌شوند.

- **حمام:** ظرف کم‌عمق آب یا اسپری آب ولرم چند بار در هفته؛ به سلامت پر و پوست کمک می‌کند.

> **غریزه‌ی لانه‌سازی را مدیریت کنید**
>
> کوآکر عاشق جمع‌کردن کاغذ و ترکه و ساختن لانه است. اجازه‌ی کمی «ساختن» با مواد ایمن خوب است، اما **جعبه‌ی لانه یا کلبه‌ی پارچه‌ای دائمی** در قفس پرنده‌ی تکی معمولاً رفتار هورمونی، قلمروطلبی و تخم‌گذاری مزمن را تشدید می‌کند. کلبه‌های پارچه‌ای (Happy Hut) خطر بلعیدن نخ و گیرکردن هم دارند.

جای قفس، نور و خطرهای خانه

- در اتاقی که خانواده حضور دارند، ترجیحاً یک طرف قفس به دیوار؛ دور از آشپزخانه، کوران کولر و بخاری و تابش مستقیم آفتاب بدون سایه.
- **خواب:** ۱۰ تا ۱۲ ساعت در اتاق تاریک و آرام. کم‌خوابی و روزهای طولانی از عوامل مهم تحریک هورمونی، جیغ و کندن پر هستند.
- **نور:** نور طبیعی از پشت شیشه UVB ندارد. چند بار در هفته آفتاب‌گیری کنترل‌شده در قفس امن (با سایه، بدون گربه و پرنده‌ی شکاری) یا لامپ مخصوص پرنده طبق توصیه‌ی دامپزشک مفید است.
- **دود و بخارات:** بخار ظروف تفلون/نچسب داغ‌شده (PTFE)، اسپری‌ها، خوشبوکننده‌ها، شمع معطر، دود سیگار و قلیان برای ریه‌ی حساس پرنده می‌توانند کشنده باشند.
- **پرواز آزاد:** فقط زیر نظر؛ پنجره و درِ باز، پنکه‌ی سقفی، آینه، ظرف آب باز، اجاق و سیم برق را کنترل کنید. کوتاه‌کردن بال تصمیمی است که باید با دامپزشک گرفته شود.

۴ تغذیه

کوآکر مثل بیشتر طوطی‌های کوچک به **چاقی و کبد چرب** مستعد است و رژیم دانه‌ی خالص (به‌ویژه آفتابگردان) مهم‌ترین علت آن است. دانه‌ها چرب‌اند و ویتامین A و کلسیم کافی ندارند.

گروه غذایی	سهم تقریبی از رژیم	نکته
پلت باکیفیت طوطی کوچک/متوسط	حدود ۶۰ تا ۷۰٪	بدون رنگ و شکر افزوده؛ پایه‌ی رژیم
سبزیجات تازه	حدود ۲۰ تا ۳۰٪	سبزی برگ تیره، فلفل دلمه‌ای، هویج، کدو، بروکلی، نخود فرنگی؛ هر روز
میوه	کمتر از ۱۰٪	سیب (بدون هسته)، انار، توت‌ها، پرتقال؛ به‌خاطر قند، کم
دانه و آجیل	فقط تشویقی	برای آموزش و غذایابی، نه به‌عنوان غذای اصلی

تغییر رژیم دانه‌ای به پلت

- تدریجی، طی چند هفته؛ پلت را کنار غذای قبلی بگذارید و سهم دانه را کم‌کم کم کنید.
- هر روز وزن را با ترازوی گرمی چک کنید؛ کاهش وزن بیش از حدود ۱۰٪ یعنی توقف و مشورت با دامپزشک.
- هرگز پرنده را «گرسنه» نگه ندارید تا پلت بخورد.

ممنوع یا خطرناک

آووکادو • شکلات و کاکائو • قهوه، چای و نوشابه‌ی کافئین‌دار • الکل • غذای شور، سرخ‌کرده و پرچرب • پیاز و سیر • هسته‌ی سیب، گیلاس، زردآلو و هلو • دانه یا بادام‌زمینیِ کپک‌زده • خمیر و غذای مانده‌ی سفره.

آب: هر روز تازه، و ظرف هر روز شسته شود؛ کوآکرها گاهی غذا را در آب «خیس» می‌کنند و آب سریع آلوده می‌شود. ویتامین و مکمل را بدون نظر دامپزشک به آب اضافه نکنید.

۵ برنامه‌ی مراقبت

روزانه

- ☐ آب تازه و شستن ظرف آب
- ☐ غذای تازه (و جمع‌کردن باقی‌مانده پس از چند ساعت)
- ☐ نگاه به فضله: رنگ، شکل، حجم
- ☐ تعویض کاغذ کف قفس
- ☐ ۱–۲ ساعت تعامل و بیرون از قفس زیر نظر
- ☐ ۱۰–۱۲ ساعت خواب تاریک

هفتگی

- ☐ وزن‌کشی با ترازوی گرمی و ثبت در دفترچه
- ☐ شستن ظرف‌ها و شاخه‌ها
- ☐ جابه‌جایی و تعویض اسباب‌بازی‌ها
- ☐ حمام یا اسپری آب
- ☐ بررسی میله‌ها و اسباب‌بازی‌ها از نظر شکستگی و نخ

ماهانه/سالانه

- ☐ شست‌وشوی کامل قفس
- ☐ بررسی رشد ناخن و منقار
- ☐ بررسی تاریخ مصرف پلت
- ☐ معاینه‌ی سالانه نزد دامپزشک پرندگان
- ☐ معاینه‌ی اولیه پس از خرید + قرنطینه

۶ رفتار، دست‌آموزی و هندلینگ

- **اعتمادسازی:** چند روز اول فقط کنار قفس بنشینید و آرام صحبت کنید. بعد با تشویقی کوچک از لای میله شروع کنید و سپس «دست‌پا» (step-up) را با تقویت مثبت آموزش دهید.
- **آموزش با تقویت مثبت:** جلسه‌های کوتاه ۵ تا ۱۰ دقیقه‌ای، چند بار در روز. کوآکر سریع یاد می‌گیرد؛ کلیکر و تشویقی کوچک بسیار مؤثرند.
- **قلمروطلبی قفس:** بسیاری از کوآکرها از قفس و لانه‌شان دفاع می‌کنند و داخل قفس گاز می‌گیرند، اما بیرون قفس مهربان‌اند. راه‌حل: آموزش بیرون‌آمدن روی چوب یا دست، و قراردادن جای بازی جدا بیرون از قفس.
- **گازگرفتن:** واکنش شدید نشان ندهید (پرنده یاد می‌گیرد گاز = نمایش!). زبان بدن را بخوانید: سیخ‌شدن پرها، باز و بسته‌شدن مردمک، سر پایین با پرهای پف‌کرده.
- **جیغ:** جیغ کوتاه صبح و غروب طبیعی است. برای جیغ جلب‌توجه، به سکوت یا صدای ملایم پاسخ بدهید و به جیغ پاداش (برگشتن، داد زدن) ندهید. تنبیه فیزیکی، پوشاندن طولانی قفس یا آب‌پاشی تنبیهی ممنوع.

- **رفتار هورمونی:** نوازش پشت و زیر بال، غذای گرم و نرم از دهان، فضای تاریک لانه‌مانند و روزهای طولانی رفتار جفت‌گیری و تخم‌گذاری را تحریک می‌کنند؛ فقط سر و گردن را نوازش کنید.
- **گرفتن و جابه‌جایی:** برای حمل به دامپزشک از باکس یا قفس کوچک مسافرتی استفاده کنید. گرفتن با حوله را فقط اگر آموزش دیده‌اید انجام دهید و هرگز سینه را فشار ندهید؛ پرنده با حرکت سینه نفس می‌کشد.

۷ مشکلات شایع سلامت و نشانه‌های هشدار

مشکل	چه چیزی ممکن است ببینید	زمینه/پیشگیری
چاقی و کبد چرب	وزن بالا، چربی زیر پوست سینه، رشد بیش از حد منقار یا ناخن، پرهای بدرنگ، بی‌حالی	رژیم دانه‌ای؛ پلت، سبزی، پرواز و غذایابی
کندن پر و خودآزاری	پرهای جویده، نواحی بی‌پر روی سینه و پا؛ در موارد شدید زخم پوست (کوآکرها به این مشکل مستعدترند)	کسالت، تنهایی، کم‌خوابی، هورمون، اما بیماری جسمی هم می‌تواند علت باشد؛ حتماً معاینه شود
کمبود ویتامین A	ترشح بینی، عطسه، پلاک سفید در دهان، پرهای کدر	رژیم دانه‌ای؛ سبزی نارنجی و برگ تیره + پلت
پسیتاکوز (کلامیدیوز)	پف‌کردگی، ترشح چشم و بینی، فضله‌ی سبز آبکی؛ گاهی بدون علامت	از پرنده به انسان قابل‌انتقال؛ خرید از منبع معتبر و قرنطینه
PBFD و پلیوما ویروس	پرهای بدشکل، ریزش پر، تغییر منقار؛ در جوجه‌ها مرگ ناگهانی	تست پیش از خرید؛ قرنطینه‌ی پرنده‌ی جدید
مسمومیت با فلزات سنگین	بی‌حالی، استفراغ، تشنگی زیاد، فضله‌ی خونی یا سبز تیره، لرزش، تشنج	قفس گالوانیزه، اسباب‌بازی فلزی نامرغوب، رنگ قدیمی
تخم‌گذاری مزمن و گیرکردن تخم	تخم‌گذاری پشت‌سرهم؛ زورزدن، دم‌جنباندن، نشستن کف قفس	محرک‌های هورمونی؛ کمبود کلسیم
آسیب و شکستگی	لنگش، آویزان‌بودن بال، خونریزی پر خونی	پرواز آزاد بدون ایمن‌سازی، گیرکردن در قفس

چرا علائم دیر دیده می‌شوند؟

پرندگان به‌عنوان طعمه یاد گرفته‌اند بیماری را پنهان کنند. وقتی کوآکر «به‌وضوح» بیمار است، اغلب مدتی است که بیمار بوده. وزن‌کشی هفتگی با ترازوی گرمی ساده‌ترین هشدار زودهنگام است: کاهش وزن بدون دلیل یعنی وقت معاینه است.

۸ چه زمانی فوراً به دامپزشک اگزوتیک مراجعه کنیم؟

نشانه‌های اورژانسی (همان روز)

- نشستن کف قفس، پف‌کرده با چشم‌های نیمه‌بسته، یا خواب در طول روز همراه با بی‌حالی
- تنفس با دهان باز، تکان‌خوردن دم با هر نفس، صدای خِرخِر
- خونریزی (از جمله پر خونی شکسته) که با فشار ملایم بند نمی‌آید
- استفراغ مکرر، اسهال، فضله‌ی خونی یا سیاه
- زورزدن برای تخم‌گذاری یا شکم متورم
- تشنج، عدم تعادل، افتادن از شاخه
- تماس با دود تفلون، اسپری یا جویدن فلز/سم احتمالی
- حمله‌ی گربه یا سگ، حتی بدون زخم ظاهری
- نخوردن غذا بیش از حدود ۲۴ ساعت

تا رسیدن به دامپزشک: پرنده را در قفس یا باکس کوچک، گرم (نه داغ)، تاریک‌نیمه و آرام نگه دارید؛ نشیمن را پایین بیاورید و ظرف آب و غذا را در دسترس بگذارید. **هیچ دارو یا داروی انسانی، روغن یا الکل** خودسرانه ندهید. نمونه‌ی فضله‌ی تازه و هر چیز مشکوکی که خورده را همراه ببرید.

بهداشت انسان: پسیتاکوز از راه گرد فضله‌ی خشک‌شده و پرها به انسان منتقل می‌شود. کف قفس را مرطوب تمیز کنید، بعد از دست‌زدن به پرنده دست‌ها را بشویید، و اگر علائم شبه‌آنفلوانزا داشتید به پزشک بگویید پرنده دارید (به‌ویژه افراد باردار، سالمند یا دارای نقص ایمنی).

۹ چک‌لیست خرید و انتخاب کوآکر سالم

پرنده

- ☐ هوشیار، کنجکاو، روی شاخه با گرفتن محکم
- ☐ چشم‌ها روشن و بدون ترشح؛ سوراخ‌های بینی تمیز
- ☐ پرهای مرتب، بدون نواحی کنده‌شده؛ پرهای اطراف مقعد تمیز
- ☐ منقار صاف و بدون ترک یا رشد نامتقارن
- ☐ سینه‌ی پر، نه تیغه‌ی تیز استخوان سینه
- ☐ تنفس آرام، بدون صدا و حرکت دم
- ☐ جوجه‌ی کاملاً از شیر گرفته‌شده (خودش غذا می‌خورد)

فروشنده و پیش از آوردن به خانه

- ☐ پرورش‌دهنده‌ی شناخته‌شده، پرنده‌ی پرورشی (نه گرفته‌شده از طبیعت)
- ☐ شرایط تمیز و پرندگان سالم در محل
- ☐ سوابق سن، تغذیه و در صورت امکان تست DNA و بیماری
- ☐ قفس، پلت و ترازوی گرمی از قبل آماده باشد
- ☐ معاینه نزد دامپزشک پرندگان در هفته‌ی اول
- ☐ قرنطینه‌ی جدا از پرندگان دیگر (حدود ۳۰ تا ۴۵ روز)

۱۰ پرسش‌های متداول

آیا کوآکر واقعاً حرف می‌زند؟

بیشتر کوآکرها کلمات و جمله‌های کوتاه زیادی یاد می‌گیرند و صدای خانه را تقلید می‌کنند، اما تضمینی نیست. تکرار روزمره و مرتبط با موقعیت («سلام» هنگام ورود) بهترین روش است.

نر بهتر است یا ماده؟

تفاوت ظاهری ندارند و شخصیت به تربیت و تجربه بیشتر وابسته است تا جنسیت. دانستن جنسیت با آزمایش DNA برای پیش‌بینی تخم‌گذاری و مشکلات مرتبط مفید است.

یک کوآکر بگیرم یا دو تا؟

یک کوآکر با تعامل زیاد صاحب کاملاً خوشحال است. یک جفت هم‌دیگر را سرگرم می‌کنند اما ممکن است کمتر به انسان دل ببندند و رفتار لانه‌سازی و تخم‌گذاری بیشتر شود. پرنده‌ی جدید همیشه پس از قرنطینه و آشنایی تدریجی معرفی شود.

چرا کوآکرم پر خودش را می‌کند؟

علت می‌تواند رفتاری (کسالت، تنهایی، کم‌خوابی، هورمون) یا جسمی (عفونت، انگل، تغذیه، بیماری کبد) باشد. اول معاینه‌ی دامپزشک، بعد اصلاح محیط و برنامه‌ی روزانه. «یقه» یا اسپری خودسرانه مشکل را حل نمی‌کند.

کوآکر در زمستان سرما می‌خورد؟

کوآکر نسبت به بسیاری از طوطی‌ها سرما را بهتر تحمل می‌کند، اما کوران و تغییر ناگهانی دما (مثلاً کنار پنجره یا جلوی بخاری) استرس‌زاست. پرنده‌ی پف‌کرده در دمای عادی خانه احتمالاً بیمار است، نه سرمازده.

هر چند وقت باید ناخن و منقار را کوتاه کرد؟

با شاخه‌های مناسب و اسباب‌بازی جویدنی اغلب نیاز کمی است. منقاری که بیش از حد رشد می‌کند یا بدشکل است نشانه‌ی احتمالی بیماری (مثل مشکل کبد) است و باید معاینه شود؛ کوتاه‌کردن منقار را به دامپزشک بسپارید.

هشدار پایانی: این راهنما برای آموزش صاحبان پرنده تهیه شده و **جایگزین معاینه و تشخیص دامپزشک نیست.** هیچ نام دارو یا دوزی در آن نیامده؛ تشخیص و درمان هر بیماری کار دامپزشک پرندگان و حیوانات اگزوتیک است. برای مطالعه‌ی بیشتر، مقاله‌ی «نگهداری طوطی کوآکر» و راهنماهای تغذیه‌ی طوطی‌سانان، وزن‌کشی پرنده و نشانه‌های بیماری را در exoticsbymahdiyar.ir بخوانید.